

Bütün ülkelerin
proleterleri birleşin!Karl'ın hemü
vatan yekbim!

İŞÇİNİN SESİ

Devrim ve
sosyalizm için
örgüt seferberliği!Yıl:10, Sayı:126
14 Şubat 1983

ÇEK-AL

II

Federal Almanya'da Türkiyeliler işçi sorununu

Meral Yılmaz

Almanya'daki yabancı işçilerin nüfus bileşiminin değişmesi Alman devletinin yabancı işçilerden sağladığı gelirler azalttı, giderleri arttırdı. Üretime katılanların sayısı azalırken, yabancı işçilerin Almanya'da bakmakla yükümlü oldukları, üretime katılmayan aile bireylerinin sayısı hızla arttı. Nüfus bileşiminde böyle bir değişimin en belirgin olduğu Türkiyeliler, bu değişmeden çıkarı bozulan Alman devletinin en sert önlemlerine hedef olmaktadır. Ancak bunu söylemek, Federal Almanya'daki tekelci sermayenin yabancı işçi sömürüsüne olan gereksiniminin dününü ve bugününü anlamak için yeterli değildir.

Bugün Federal Almanya'da aileleri ile birlikte yaklaşık 4,4 milyon yabancı işçi vardır. Bunun 2 milyonu çalışmaktadır. 2,4 milyonu ise bakmakla yükümlü oldukları üretime katılmayan aile bireyleridir. 1973'te Alman hükümeti Alman ekonomisinin daha fazla yabancı işçiyi kaldıramayacağını öne sürerek yabancı işçi alımını durdurduğunda, çalışan yabancı işçilerin sayısı 2.8 milyondur. Ancak Almanya'nın yakın tarihine göz attığımız zaman Alman kapitalizminin bundan daha fazla yabancı işçiyi kaldıramadığını gördüğünü görüyoruz. 1933'de faşistlerin iktidara gelmesi ile başlayan savaş ekonomisi döneminde yabancı işçilerin sayısı hızla artmaya başlamıştı. 1939 Mayıs'ında yabancı işçilerin sayısı 525 bin'di. 1939 Mayıs'ından 1944 Eylül'üne kadar 11 milyon Alman işçisi askere alınıp cepheye gönderilmişti. Buna karşılık 7.5 milyon yabancı işçi çalışıyordu. Bunun 1,8 milyonu savaş esirleriydi. Geri kalanını Slav ülkeleri, İtalya, Bulgaristan, İspanya, Romanya, Macaristan gibi 'dost' ve 'tarafsız' ülkelere gelen işçiler oluşturuyordu. (Castles and Cosak, *Immigrant Workers and Class Structures in Europe*, s.23)

Almanya'daki bir bölge valisinin o dönemde yabancı işçilere ilişkin olarak söylemiş olduğu "tümüne olabilecek en yüksek sömürüyü sağlayacak, olabilecek en düşük maliyet sınırında yiyecek ve yer sağlanmalıdır" sözleri Alman burjuvazisinin yabancı işçilere karşı tutumunu çok iyi anlatmaktadır. (C. Ray Rist, *Die ungewisse Zukunft der Gast-*

arbeiter, s.63) 30 yıl sonra "demokratik" Alman burjuvazisi çok sayıda yabancı işçi alımına karar verdiği zaman "olabilecek en yüksek sömürüyü, olabilecek en az maliyet ile sağlamak" ilkesi değişmemişti. Ne kadar ve ne süre ile yabancı işçi alınacağı yalnızca çok yaygın bir açıklama olan "gelişen ekonominin gereksinimleri" ile belirlenmemektedir. Kapitalizm bu belirlemeyi, öncelikle kapitalistler için yaşamsal olan en ucuz maliyet ile emeğin en yüksek sömürüsü koşullarının nasıl sağlanabileceğini sürekli değerlendirerek yapar.

Kapitalistler ne kadar yabancı işçiyeye gereksinim olduğunu, kapitalist ekonomik sistemin yeniden üretiminin temel koşulu olan kârın ve buna bağlı olarak sermaye birikiminin karşı karşıya olduğu tehlikeleri gözönünde bulundurarak saptar.

Marks sermaye birikiminin dürtüsünün, sermayenin tek güdüsünün kâr olduğunu söylemektedir. Savaş sonrası Avrupa'nın devlet-tekelci kapitalist ekonomileri içine çekilen milyonlarca yabancı işçinin "kaderini" dün olduğu gibi bugün de sermayenin kâr güdüsü belirlemektedir.

Almanya II. Dünya Savaşı sonunda tam bir yıkım içindeydi. Ülke müttefik İngiliz, Fransız ve Amerikan emperyalist güçlerinin denetimi altına girmişti. Bu koşullarda Alman ekonomisinin yeniden kuruluşu bu güçler, özellikle Amerikan sermayesi tarafından başlatılmıştı. Savaş yıkıntıları üzerine kurulan ekonomide daha başından makina, tezgah üretimi, elektrik ve elektronik endüstrisi, otomotiv, kimya, demir ve çelik gibi endüstrilerde sabit sermaye yatırımı büyük ağırlıktaydı. Ortaya çıkan endüstri her türlü gününü doldurmuş unsurdan arınmış, bilim ve teknolojinin verebileceği en son araç ve gereçlerle donanmış, emek üretkenliği yüksek, sermaye-yoğun bir endüstriydi. Üretim araçlarının işçilerin denetimi altında olduğu sosyalizmde, böyle bir endüstride, aynı miktarda ürünü üretmek için gerekli emek-zamanı azalacağı için ortalama çalışma günü kısaldı.

Teknolojik düzey makinalaşma ilerlediği oranda işçilerin çalışma ve yaşam koşulları iyileşir. Üretim araçlarının üreticiyi denetlediği kapitalizm koşullarında, üretim araçlarındaki aynı gelişme çok farklı sonuçlar doğurmaktadır. Alman kapitalizmi büyük sayılarda yabancı işçi ithali kararını endüstriyel üretimde sabit sermaye yatırımının ve işçi üretkenliğinin doruk noktasında olduğu 1960-1970 yılları arasında almıştır.

Marks, *Kapital*'in III. cildinin 13. ve 14. bölümlerinde, sermaye birikiminin "evrensel yasası" dediği, kâr oranının düşme eğilimini ve kapitalizmin bu eğilime karşı durabilmek için uyguladığı önlemleri anlatmaktadır. Ayrıntılara girmeden söylersek, kâr oranının düşme eğilimi, temel olarak, sabit sermaye miktarı (makina, tezgah, fabrika, bina için kullanılan sermaye) değişken sermayeye (işgücü satın almak için kullanılan sermaye) oranla büyüdükçe, sömürü oranının aynı kaldığını varsayarsak, kâr oranının (kâr kütlesi olmayabilir) küçülme eğilimini anlatmaktadır. Emeğin artan üretkenliği, bir başka deyişle aynı miktarda emekle, daha çok hammadde ve benzeri girdinin mamul mala çevrilmesi, malın içindeki değişken sermaye miktarının, sermaye miktarına oranla giderek azalması anlamına gelir.

Bir yandan kapitalist, daha çok satabilmek için daha ucuz üretmek, daha ucuz üretmek için emek üretkenliğini arttırmak zorundadır. Ama öte yandan, yukarıdaki paragrafta değindiğimiz nedenlerle eğer kapitalist, sömürüsünü, artı değer oranını arttıracak yollar bulamazsa emek üretkenliği arttıkça, kâr oranının düşme eğilimi de artacaktır.

İç savaş sonrasında yabancı işçilerin çalıştırıldığı başlıca alanlara bakıldığı zaman, Almanya'nın savaş sonrası kapitalist endüstrisindeki kâr oranının düşme eğilimi ile yabancı işçilere izlenen siyaset arasındaki bağ görülmektedir.

Almanya Çalışma Bakanlığı yabancı işçi gereksinimi olan endüstrilerin ve gerekli işgücünün bir listesini yayınlamaktadır. Bu liste bundan sonra işçi gönderen ülkelerin ilgili kuruluşlarına iletilmektedir. Bu kuruluşlar da, gitmeye aday işçiler arasından en uygun olanları

seçmektedir. Bu yolla devlet gelecek işçi sayısını ve çalışacağı alanları merkezi olarak yönlendirmekte ve denetlemektedir. Bu listeler incelenince ortaya çıkan olguları şöyle sayabiliriz.

1. Yabancı işçi istemi en çok ortalamının üstünde sermaye yoğun endüstrilerde ve gene ortalamının üstünde emek yoğun hizmet sektörlerinde görülmektedir. Tablo 1 de bu olguyu ayrıntılı olarak kanıtlamaktadır. "Yapım endüstrisi" kümesinde toplanan çelik ve metal üretimi, tezgah yapımı, kimya ve sentetik madde endüstrileri, dokuma endüstrisi, elektrik ve elektronik endüstrisi, montaj endüstrisi, yabancı işçi çalıştırmakta tüm diğer endüstri dallarını gölgede bırakmaktadır. Almanya'daki döküm endüstrisinde her üç işçiden biri yabancıdır. Bu oran çelik endüstrisinde binde 5, diğerlerinde ise ortalama binde 4'tür. Türkiyeli erkek işçilerin yüzde 74,1'i, yapım ve inşaat endüstrilerinde, kadınların ise yüzde 56,6'ı yapım endüstrisinde, 29,8'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. (Mehrländer, Repräsentativuntersuchung 1980). Ancak, servis sektöründe çalışan işçilerin sayısı 1965'ten bu yana yüzde 325 artmıştır. Bu artış ekonominin tüm diğer dalları içinde en yükseğidir.

2. Alman endüstrisinin stediği yabancı işçi kalifiye işçi değildir. Tüm yabancı işçiler arasında vasıfsız ya da yarı-vasıflı olanlar yüzde 69,7'dir. Kadın işçiler arasında bu oran daha yüksektir: Yüzde 87,2. Türkiyeli erkek işçilerin yüzde 81,7'si, kadın işçilerin yüzde 94,7'si vasıfsız ya da yarı vasıflıdır. (agy, s.124)

3. Gelecek yabancı işçilerin üretim

kapasitesinin zirvesinde, genç işçiler olması istenmektedir. 1968 yılında erkek yabancı işçilerin yüzde 75'i, kadınların yüzde 82'si 15-40 yaş gurubu arasındadır. 1980 yılında bu oranlar erkekler için yüzde 65,1, kadınlar için yüzde 74,7'dir. (agy, s.87)

4. Yabancı erkek işçi isteği en çok büyük ölçekli endüstriden gelirken, yabancı kadın işçi isteği küçük ve orta ölçekli endüstrilerden gelmiştir. Erkek yabancı işçilerin yüzde 31'i 1000'in üstünde işçi çalıştıran işyerlerinde, yüzde 52,5'i 200-1000 işçi çalıştıran işyerlerinde çalışmaktadır. Yabancı kadın işçilerin ise yüzde 31,9'u 1-50 işçi çalıştıran işyerlerinde, yüzde 65,8'i 1-500 işçi çalıştıran işyerlerinde çalışmaktadır. (agy, s.110)

Bu istatistik bilgileri özetlersek, şunları söyleyebiliriz: *Alman sermayesinin yabancı işgücüne olan gereksinimi ağırlıklı olarak, büyük ölçekli, sermaye yoğun yapım endüstrisi dallarında, maden ve inşaat endüstrisinde ve hizmet sektöründe çalışacak, üretkenliklerinin en üst düzeyinde olan vasıfsız ya da yarı vasıflı genç erkek ve kadın işçilerdir.*

Bu istemleri, kapitalizmin diline çevirirsek aşağıdaki sonuçlara ulaşırız:

1. Hızlı sermaye birikimi döneminde, ucuz emeğin, orta ve az gelişmiş ülkelerden ileri kapitalist ülkelerin sermaye-yoğun endüstrilerine aktarılması, emeğe olan talep, emek arzını geçici olarak aşsa bile, emeğe daha az ücret ödenmesi anlamına gelir. Almanya'nın en çok yabancı işgücü kullanan en güçlü endüstrileri sözünü ettiğimiz dönemde en hızlı büyüyen sektörler olmuştur. Daha önce de söylediğimiz gibi, işgücü-

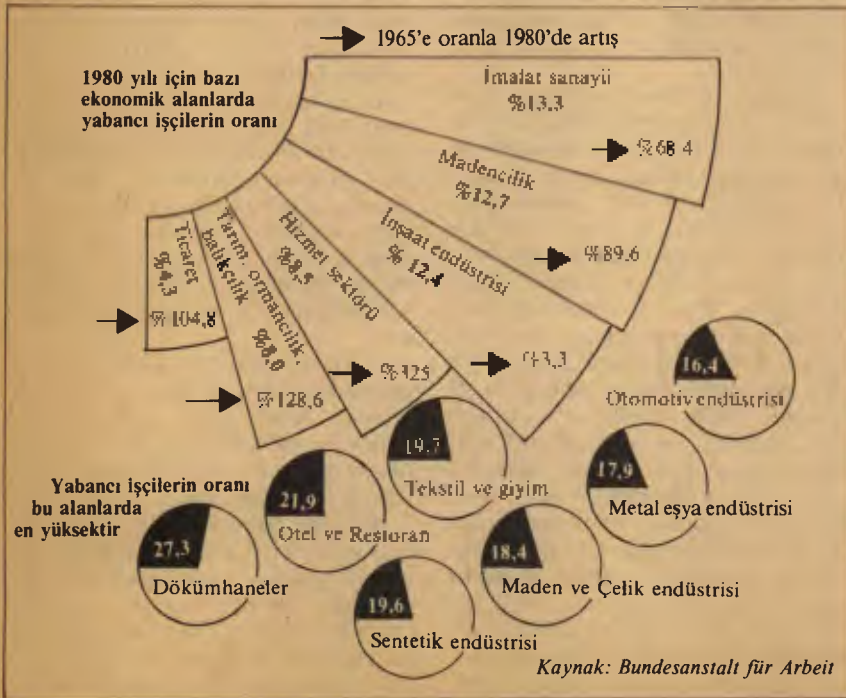
ne sermaye yatırımının, makina, alet vb. alanlardaki sermaye yatırımına *oranla* sürekli olarak azalmasına karşın, işgücüne olan talep mutlak olarak arttı. Bu nedenle, kapitalistin, işgücü maliyetlerinin yükünü azaltmak ve kârları yükseltmek için pazarda en ucuz işgücünü satın almaya çalışması — gerekliyse ithal etmesi — doğaldır.

2. Endüstri üretimi sürecinde bilimsel-teknolojik gelişme vasıflı işçinin önemini azaltır. Kapitalistin vasıfsız ve yarı-vasıflı işgücünü satın almasını sağlar ve böylece gene işgücü maliyetlerini düşürür ve kârları yükseltir. Bu nedenle üretim sürecinin rasyonelleştirilmesi, ülke içinde yeni yatırımlar yapmak için sermaye-yoğun endüstriler arasında en güçlü özendirici oldu ve öyle olmayı sürdürüyor. (Altwater et al Vom Wirtschaftswunder zur Wirtschaftskrise, s.270)

3. Kapitalizm her zaman için ağırlıklı olarak genç, enerjik işgücünü kullanmayı tercih eder. Çünkü genç bir işçinin emek üretkenliği yüksektir ve bu nedenle yarattığı artık-değer, ortalama artıkdğerin üstündedir. Bu, kapitalist için, ortalama kârın üstünde bir kâr anlamına gelir. Bununla birlikte Alman kapitalizmi için genç işgücü gereksinimi savaş sonrasında izleyen yirmi yıl içinde aşırı derecede yüksekti. Geçen sayımızda yayınlanan Çek-Al'da kısaca sözünü ettiğimiz gibi, burjuva devleti aynı zamanda genç yabancı işçilerin ödediği vergilerden, eğitim giderleri vb. devlet harcamalarındaki tasarruftan önemli bir kâr elde etti.

4. Kapitalist ekonominin farklı kollarında gerçekleşen kâr oranı sermaye bileşimi ve sömürü oranına göre değişiklikler gösterir. Ancak, Marks'ın belirttiği gibi tekil kapitalistlerin gerçekleştirdiği değişik kâr oranları birbirlerini dengeleyerek bir ortalama kâr oranı oluşturur. Yabancı işçi özellikle de otelcilik, temizlik vb. gibi emek yoğun sektörlerdeki yabancı kadın işçi tercihi genel boyutlarda kâr oranı ortalamasını yükseltme işlevi görmektedir. Üretken olmayan hizmet sektöründe gerçekleşen mutlak kâr kütlesi, üretken endüstri sektöründe gerçekleşen kâr kütlesine oranla küçük olmakla birlikte, sermayenin bileşiminde emeğin tuttuğu fazla yer nedeni ile hizmet sektöründe kâr oranı daha yüksek olmaktadır. Hizmet sektöründe 1965'ten başlayarak yabancı işçi kullanımındaki artış kısmen ekonomi içine çekilen yabancı kadın işçilerin sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır. İleride göreceğimiz gibi en düşük ücret alan grup yabancı kadın işçilerdir.

Özetlersek, *Alman sermayesinin yabancı işçi getirme kararının altında, sermayenin bileşiminde aleyhine varolan*

duruma karşı yüksek kâr oranları gerçekleştirilebilmek için süper kâr elde etme isteği ve olanağı yatmaktadır.

Alman kapitalizmi yabancı işçinin "stratejik" kullanımı yoluyla kâr oranında düşme eğilimine karşı durmaya çalışmıştır.

Marks, pratikte kâr oranının düşme eğilimine karşı altı etkenden söz etmektedir: 1. Sömürü oranının artırılması. 2. Ücretin işgücü değerinin altına düşürülmesi. 3. Sabit sermaye öğelerinin ucuzlanması. 4. Göreceli nüfus fazlası (endüstri yedek ordusu). 5. Dış ticaret. 6. Stok miktarları.

Bu yazımızda 3. 5. ve 6. etkenlerin üzerinde durmayacak, diğer etkenleri ise ayrı ayrı ele alacağız.

1. Sömürü oranının artırılması

Sömürü oranındaki artış, temel olarak, sabit sermaye giderinde oransal bir artış olmadan işgücünden daha fazla artıkdğer elde etmek anlamına gelir. Bunun iki ana gerçekleştirilme biçimi emeğin yoğunlaştırılması ve işgünün uzatılmasıdır. Makinaları hızlandırmak, üretimin rasyonalizasyonu ve benzeri yöntemler ile aynı zaman sürecinde daha çok iş yaptırılarak emek yoğunluğu artırılır. İşgünü ise fazla mesai ve vardiya ile uzatılabilir.

Tablo 2

YABANCI İŞÇİLER ARASINDA PARÇABAŞI ÇALIŞANLAR

Ulus	Erkek	Kadın	Toplam
Türkiyeli	%41,4	%42,0	%41,7
Yugoslav	%28,0	%27,7	%27,9
İtalyan	%30,9	%34,8	%32,9
Yunanlı	%34,9	%42,0	%38,5
İspanyol	%31,6	%32,9	%32,5
Portekizli	%45,3	%38,8	%42,1

(Kaynak: Mehrlander, Representativuntersuchung 1980)

Tablo 2, yabancı işçilerin değişik kesimlerinin üçte biri ile yarısı arasında bir oranın parça başı çalışmakta olduğunu göstermektedir. Parça başı çalışma, doğası gereği üretimi yoğunlaştırma, ürünü arttırma yönünde işler.

Çok sayıda yabancı işçi montaj bantlarında bant sistemi, akort vb. yöntemler ile çalışmaktadır. Bunlar da tekil işçilerin üretimini arttırmak için kullanılan yöntemlerdir. Bütün bunların sonucunda, 1978 yılında, 1960 yılında üretilen malların iki katı, yüzde yirmi daha az emek kullanılarak gerçekleştirildi. (Press and Information Office of the Government of the FRG, *Information Bulletin*, No 4)

Yabancı erkek işçilerin yüzde 44,2'si

ve kadın işçilerin yüzde 27,5'i vardiya usulü çalışmaktadır. Yine, erkek işçilerin yüzde 47,7'si, kadın işçilerin yüzde 29,5'i haftada 41 ile 56 saat arasında çalışmaktadır. Türkiye'deki çalışma koşullarıyla kıyaslandığı zaman bunda olağanüstü birşey olmayabilir. Ne var ki Almanya'da 8 saatlik çalışma gününe 1918'de geçilmişti.

2. Ücretin işgücü değerinin altına düşürülmesi

Emeğin değeri, iki gurup ögeden oluşur. *Birincisi*, işgücünün salt fiziksel varlığının, *ikincisi* ise tarihsel ve toplumsal olarak belirlenmiş düzeyde işgücünün yeniden üretimi ve korunması için gerekli olan gereksinimlerin değeridir.

Burjuvazinin ölüm kalım savaşımında olduğu Türkiye gibi emek ihraç eden orta derecede gelişmiş ya da az gelişmiş ülkelerde, işçiye ödenen asgari ücret yalnızca tarihsel ve toplumsal olarak belirlenmiş düzeyin altında olmakla kalmıyor, fiziksel sınırların altına iniyor. Bu işçinin açlıkla yüzyüze gelmesi, evsiz barsız kalması demektir. Almanya gibi, burjuvazinin olanaklarının çok daha geniş olduğu ileri kapitalist emperyalist ülkelerde asgari ücret, işgücünün yeniden üretimi ve korunması için gerekli asgari yaşam düzeyinin üstündedir. Çoğu durumda, göçmen işçiye, sendika ile işverenler konfederasyonu arasında yapılan bir anlaşmayla belirlenerek verilen asgari ücret, yabancı işgücü değerinin Alman toplumunun tarihsel ve toplumsal olarak belirlenmiş yaşam düzeyinin altında tutulması anlamına gelir.

"Statistisches Bundesamt" a göre 1980'de endüstride tüm erkek işçilere (Alman ve yabancı işçiler birlikte) ödenen ortalama net saat ücreti 14.35

Tablo 3

ORTALAMA SAAT ÜCRETLERİNİN ALTINDA ÜCRET ALAN YABANCI İŞÇİLER

Ulus	Erkek	Kadın
Türkiyeli	%77,4	%92,3
Yugoslav	%67,9	%81,0
İtalyan	%78,7	%89,6
Yunanlı	%74,3	%83,9
İspanyol	%79,0	%80,7
Portekiz	%78,7	%88,6
Toplam	%76,0	%86,0

Erkekler için verilen yüzdeler saat başına 14,35DM'tan daha az kazananlar, kadınlar için ise saat başına 10,38DM'tan az kazananların oranlarını vermektedir.

(Kaynak: Mehrlander, Representativuntersuchung 1980 ve kendi hesaplamamızdır.)

DM, kadın işçilere ödenen ise 10.38 DM'tı. Tablo 3 yabancı emekçilerin büyük çoğunluğuna ödenen saat ücretinin bu "ortalama"nın altında olduğunu gösteriyor.

Bazı endüstri dallarında işgücünün üçte birinden fazlasının yabancı işçilerden oluştuğunu dikkate alırsak, hem Alman, hem yabancı işçiler için verilen yukarıdaki sayılar gerçekte yabancı işçilerin durumunu yansıtmaktan uzaktır. Sayılar yalnızca, gerçekte çok daha sert işleyen bir eğilimi anlatıyor.

Net aylık ücretlerin durumu da aynı derecede kötüdür. "Statistisches Bundesamt", tüm işçiler ve çalışanlar, erkek ve kadın işçiler için ortalama aylık geliri, 1980'in ilk yarısında 1698 DM olarak hesaplamıştır. Yabancı işçilerin büyük çoğunluğunun aldığı ücret bu ortalamanın altındadır. Tablo 4 bunu gösteriyor.

Tablo 4

ORTALAMA AYLIK GELİRİN ALTINDA GELİRLİ YABANCI İŞÇİLER

Ulus	Erkek	Kadın
Türkiyeli	%54,1	%82,0
Yugoslav	%40,0	%75,3
İtalyan	%61,2	%81,8
Yunanlı	%49,3	%74,4
İspanyol	%57,3	%80,3
Portekizli	%61,0	%89,7
Toplam	%54,0	%81,0

Erkekler için verilen yüzdeler 1800DM'tan daha az olanlar/aylık net, kadınlar için ise 1500DM'tan daha az olanlar/aylık net oranlarıdır.

Kaynak: Mehrlander, agy. ve kendi hesaplarımız.

Her iki durumda da özellikle vurgulanması gereken kadın yabancı işçilerin olağanüstü kötü durumlarıdır. Kadın işçiler için belirlenen ortalama, erkek işçilere verileden oldukça düşüktür. Bunun yanı sıra korkunç derecede yüksek bir oranda yabancı kadın işçinin kazancı, bu düşük ortalamanın da altındadır. Bu, uluslararası çapta emperyalist sermayenin yeniden ürettiği ucuz emeğin, özellikle kadın emeğinin azgın sömürüsüdür. (R. Yürükoğlu, *Durum ve Görevlerimiz* 1983, s.21)

Göçmen işçiler umutsuzca, iş bulabilmek için, her koşul altında, ne kadar düşük ücretle olursa olsun çalışmaya hazır olarak Almanya'ya ulaşıyorlar. İşverenle pazarlık edebilmek açısından elleri zayıf oluyor. Çünkü Almanya'daki sermaye-emek ilişkisine alışmaları genellikle uzun bir süre alıyor. Dil sorunları oluyor, hakları sınırlı da olsa bunların ne olduğunu bilmiyorlar. Kapitalistlerin göçmen işçileri daha kolay

sömürebilmelerine yol açan bir faktör de şu oluyor: Göçmen işçilerin çoğunun bir ayakları kendi ülkelerindedir. Kendi ülkelerindeki yaşam düzeyini ve ücretleri Almanya'dakiyle karşılaştırıyorlar. Ücretleri sanki lira, drahmı ya da peso olarak algılıyorlar. Yabancı işçilerin tatillerde ülkelerine dönmeleri bu olguyu güçlendiriyor. Emeklerinin karşılığını almış oldukları illüzyonuna daha kolay kapılıyorlar. Alman emperyalist kapitalisti de bu illüzyonu yabancı işçilere, Almanya'daki ortalama yaşam düzeyine oranla daha az ücret ödemeyi sürdürülebilmek için özellikle kullanıyor.

Türkiye'deki faşist cunta ve kötüleşen ekonomik ve siyasal koşullar Türkiyeli işçilerin ülkelerine dönme isteğini kırıyor ve onları Almanya'daki yaşam ve çalışma koşullarına daha gerçekçi bir açıdan bakmaya itiyor.

Buraya dek söylediklerimizi özetlersek, Almanya'daki göçmen işçinin sermayenin istediğini tam anlamıyla karşıladığını söyleyebiliriz: "Yüksek kapitalist kâr, fiziksel minimumdaki ücretler ve fiziksel maksimumdaki çalışma saatleri ile sağlanıyor." (K.Marks, *Marks-Engels Toplu Yapılar*, c.16, s.149)

3. Göreli artık-nüfus

Marks'ın bu kavramı "yedek sanayi-ordusu" diye bilinir. Marks, artık sermayenin büyümesini isteyen kapitalist üretimin, nüfusun doğal artışının yarattığı kullanılabilir emek gücünün niceliği ile yetinmediğini söyler. Kapitalizm elini bağlamamak için *doğal sınırlamalardan* bağımsız bir yedek sanayi ordusuna gereksinim duyar. (Marks, *Kapital*, c.1, s.644)

Emeğin üretkenliği, sermaye birikimi ne kadar büyükse, gerekli değişken sermayenin miktarı oransal olarak o kadar az olacaktır. Bu, çalışan mutlak işçi sayısının sürekli artması ve sabit sermayenin büyümesine karşın, değişken sermayenin oransal olarak azalmasına yolaçar. Bunun sonucu, yapay olarak yaratılan artık nüfus, yedek sanayi ordusu, işsizler ordusudur. Emekçinin üretkenliği ne kadar yüksekse, yaşama koşulları o denli büyük bir tehlikeyle karşı karşıya gelir. İşçi daha çok ve daha iyi çalıştıkça, yarın işsiz kalma tehlikesi de o denli büyüyecektir. Bu mantığın yalnızca kapitalizm koşullarında anlamı olabilir.

"İşçi sınıfının çalışmakta olan kesiminin fazla çalışması, yedeklerinin saflarını çoğaltır, öte yandan bu yedeğin sürekli uyguladığı rekabetin baskısı, çalışmakta olan işçileri fazla emeği sağlamayı sürdürmeye ve sermayenin diktatörlüğüne boyun eğmeye zorlar. İşçi sınıfının bir kesimi, öteki kesiminin fazla emeği nedeniyle zorunlu bir hareketsizliğe bırakılır ve kapitalist için zenginlik kaynağı olur, toplumsal birikimin gelişmesine eşlik eden bir düzeyde yedek sanayi ordusunun

üretimini giderek hızlandırır." (Marks, *Kapital*, c.1, s.665-666)

Yedek sanayi ordusunun ikili bir işlevi vardır: *Birincisi*, hazır kullanılabilir işgücünü sağlar. Bu işgücü genişleme döneminde endüstri üretimine çekilir, büzülme döneminde yeniden atılır. *İkincisi*, bu yedek ordu, işçi sınıfı içinde iş bulma konusunda bir rekabet yaratır. Büyük bir yedek sanayi ordusunun varlığı, işçilerin yüksek ücret, daha iyi çalışma koşulları istemlerini, işini kaybedeceği korkusuyla kontrol altında tutacaktır. "İşçi ücreti tamamen yedek sanayi ordusunun genişlemesi ve büzülmesi ile düzenlenir." (Marks, *Kapital*, c.1, s.666)

Proletaryanın düşük sınıf bilinciyle birleşen büyük bir yedek sanayi ordusunun olduğu her ülkede, işçi sınıfının gücü — işçilerin çalışan kesimlerinin ekonomik eylemleri ne kadar militan olursa olsun — büyük oranda azalacaktır. Yedek sanayi ordusu statik değildir, unsurları sürekli değişir. Her işçi bu ordunun potansiyel bir üyesidir.

Savaş sonrası, Almanya'daki kapitalizmin yeniden kuruluşu dönemine baktığımızda, göçmen işçinin tam da yukarıda anlattığımız ikili işlevi gördüğünü anlarız: Sermayenin hızla genişlediği her yerde özgürce kullanılabilen artık bir emek ordusunun yaratılması ve daha büyük bir sermaye birikimini sağlayabilmek için işçi sınıfının çalışan kesiminin isteklerini kontrol altında tutacak bir rekabetin yaratılması. Tablo 5'te yedek sanayi ordusunun azalması ile yabancı işgücü ithali arasında doğrudan bir bağ olduğunu açıkça görüyoruz.

Tablo 5

YAPIM ENDÜSTRİSİNDE İŞSİZLİK VE YABANCI İŞÇİ SAYISI

Yıllar	İşsiz sayısı	Yabancı işçi sayısı
1950	1.580.000	—
1954	1.221.000	-72.906
1959	476.000	160.829
1964	169.000	932.932
1969	179.000	1.372.059
1974	582.000	2.331.173
1977	1.030.000	1.888.585

Yabancı işgücü bir yandan hızlı sermaye birikimi istemlerini doyurmak, öte yandan yedek işsizler ordusunu muhafaza etmek için ithal edildi. Fransa'nın 5 Yıllık Plan'ında "teknolojik olarak belirlenmiş işsizlik"ten (yani teknolojik gelişmenin yarattığı işsizlikten) ayrı olarak fazladan bir işsizliğe olan gereksinim açıkça dile getiriliyor. Bu tür fazladan bir işsizlik "sosyal

gerilimi yumuşatıyor" deniyor. (Paolo Cinnani, *Emigration und Arbeitereinheit*, s.18) Bu işsizliğin "sosyal gerilimi yumuşatmasının" nedeni, işçi sınıfını zayıflatmasıdır. 1950'lerin sonundan beri ücretlerin önemli ölçüde artmasına karşın, ücretlerin kârlara oranı son yirmi yıldır geriledi (agy, s.6)

Burada yabancı işçilere karşı Alman devletinin uyguladığı siyasetten de kısaca söz etmek istiyoruz. Son birkaç yıldır devlet, yabancı işçilerin işsizliğe neden oldukları, işsizlikle "savaşmak" için yabancı işçilerin azaltılması gerektiğinin propagandasını yapıyor. Devlet dikkati, işsizliğin gerçek nedenlerinden başka yönlere kaydırmak, enternasyonalist sınıf bilincinin gelişmesini ve işçiler arasında birliği engellemek için Alman ve yabancı işçileri bölmek istiyor. Yabancı işçiler ülkeye emperyalist sermayenin süper kârlarını arttırmak için çağrıldı. Çünkü yeterli işsizlik yoktu. Ama şimdi burjuvazi dönüp kendi kâr hirsının yarattığı kurbanları suçluyor! Alman devletinin yeni "entegrasyon" siyaseti en başta bu çerçevede anlaşılmalıdır. Yabancı işçi, bir yandan sermaye için süper kâr yaratırken, öte yandan burjuvazi tarafından işçi sınıfı içinde büyüyen hoşnutsuzluk ve öfkeyi yumuşatmak, "toplumsal barışı" korumak amacıyla kullanılmaktadır. Burjuvazi daha iyi bir çözüm bulmadığı sürece dayanabileceği artık bir nüfus yaratmak istiyor. Burjuvazinin bu isteği Türkiyeli komünistlerin ya da Alman işçilerinin entegrasyonu karşı olmasını getirmemelidir. Tam tersine işçi sınıfının dünya çapında entegrasyonu, proletarya enternasyonalizminin yalnızca pratik bir anlatımdır.

İşçi sınıfının dünya çapında entegrasyonu yalnızca olumlu bir gelişme değil, günümüz dünyasında her geçen gün önemi artan bir zorunluluktur. Bu başkadır, *burjuvazinin* "entegrasyonu" nasıl kullanmak istediği başkadır.

Burjuvazinin elinde entegrasyon, işçi sınıfını birleştiren değil, derinden bölmeyi amaçlayan bir araç, elinden almamız ve ona karşı döndürmemiz gereken bir silahtır. Burjuvazi daha iyi bir eğitim ve "hemen hemen" eşit olanaklar yaratarak, yabancı işçilerin ikinci ve üçüncü nesillerinin entegrasyonundan söz ederken, ikinci ve üçüncü nesilden yabancı işçileri, daha kârlı olarak sömürülebilen işgücüne dönüştürmek istiyor. "Yeni" yabancı işçi daha iyi eğitilecek ama daha çok ve daha iyi üretirken, daha az ücret almaya devam edecek. Burjuvazinin "cömertliğinin" sınırı budur. Ama biz uluslararası işçi sınıfının gerçek entegrasyonunu istiyoruz. Almanya'daki yabancı işçiler için ilk adım eşit siyasal haklar ve eşit ücret için kararlı bir savaş yükseltmektir.